

Een nieuwe compact disk met Europese sprinkhaangeluiden

Samen met de Franstalige bewerking (Bellman & Luquet, 1995) van de veldgids van Bellmann (1993a) is een compact disk (Bonnet, 1995) uitgebracht, die de geluiden van West-Europese (Franse) sprinkhanen en krekels behandelt. Het gaat om het niet geringe aantal van 71 soorten, waarvan kwalitatief zeer goede geluidsopnamen verzameld zijn. Het is een selectie van de soorten die Bellmann & Luquet behandelen, aangezien alleen al in Frankrijk meer dan twee keer zoveel geluidproducerende soorten voorkomen en de ruimte op een cd beperkt is.

De keuze van de soorten lijkt vooral bepaald te zijn door het nog niet eerder gepubliceerd zijn van de zang en door het voorkomen in meer zuidelijke delen van West-Europa. Ten opzichte van de cd van Bellmann (1993b) zijn 31 extra soorten uit Zuidwest-Europa opgenomen, terwijl 19 soorten alleen op de cd van Bellmann te vinden zijn.

De (digitale) geluidsopnamen zijn door François-Régis Bonnet gemaakt in de (Franse) natuur. Door het natuurlijke geluidsdecor van insecten (sprinkhanen, krekels en cicaden) zijn diverse opnamen extra sfeervol. De relevante soorten blijven daarbij steeds goed te onderscheiden van de achtergrond.

Bonnet waarschuwt de gebruiker van de cd in het bijgesloten boekje voor een slechte weergave van sommige soorten bij het afspelen op een minder goede installatie; de hoge frequenties van met name sabelsprinkhanen kunnen op een mindere geluidsinstallatie gemakkelijk verstoord klinken. Hij helpt de luisteraar met suggesties om dit soort storingen te beperken en geeft ook aan welke soorten extra problemen kunnen geven. Afgespeeld op een beetje behoorlijke hifi-installatie heb ik - mits niet te luid afgespeeld - geen storingen kunnen ontdekken. Ze treden echter wel degelijk op als gepoogd wordt de cd op cassette op te nemen.

De volgorde van soorten die wordt aangehouden is een ordening op basis van de systematiek van de soorten. Van veel soorten is daarbij meer dan één geluidsfragment beschikbaar. Ieder fragment wordt besproken in het bijgesloten boekje en er wordt verwezen naar de

betreffende pagina's in de veldgids (N.B. in het boek ontbreken verwijzingen naar de cd!). Het accent ligt logischerwijze op de roepzang van de soorten. Als er binnen de fragmenten sprake is van baltszang of rivaliseergeluid wordt dat gemeld in de tekst. Bijzonder zijn de opnamen, waarbij het antwoordende vrouwtje te horen is (*Phaneroptera nana*, *Tylopsis liliifolia*).

Van sommige soorten is zowel de roepzang onder warme als koele omstandigheden beschikbaar, omdat deze nogal kunnen verschillen. Van andere soorten is slechts één fragment beschikbaar. De temperatuur bij opname wordt echter nergens aangegeven, zodat niet altijd (bij benadering) is na te gaan of het misschien om koele dieren gaat. Zo verschilt de zang van *Pholidoptera griseoptera* op de cd sterk van die van *Ph. femorata*, terwijl er gezien het tijdstip van opname waarschijnlijk een verschil in temperatuur bestaat. In werkelijkheid is het verschil tussen beide soorten mogelijk minder groot dan op grond van het luisteren naar de cd lijkt. Ook de opname van *Conocephalus discolor* en *Chorthippus parallelus* wijken af door relatief koele omstandigheden bij opname.

Ook om andere redenen zijn enkele van de gekozen geluidsfragmenten minder typisch voor de zang van een soort. Van *Oecanthus pellucens* zijn twee individuen te horen, terwijl ook de koorzang van deze soort zo typerend (en sfeervol) is. Van *Omocestus rufipes* is o.a. de relatief lange baltszang te horen, terwijl in de tekst alleen van de roepzang wordt gesproken. Ook een deel van de baltszang (met bespringgeluiden) van *Omocestus rufipes* aan het eind van het fragment van deze soort heeft Bonnet niet als zodanig herkend en omschreven als atypisch.

Echt jammer is het, dat de opnames en beschrijvingen van de zang van beide *Barbitistes*-soorten - volgens mij - zijn omgewisseld; opname nr. 7 is na vergelijking met beschrijvingen en oscillogrammen (Heller, 1988) overduidelijk *B. fischeri*. Opname nr. 8 zou dan *B. serricauda* moeten zijn, maar wat hier gepresenteerd wordt is nogal atypisch. Bovendien bestaat deze opname uit een kunstmatige (?) herhaling van steeds dezelfde ritmische serie "tikjes" met een lengte van 1,5 seconde.

Aan de andere kant zijn bij enkele soorten (*Tettigonia viridissima*, *Ephippiger ephippiger*, *Gryllus campe-*

stris) bewust fragmenten met een afwijkend zangtype toegevoegd. Aangezien het om zeldzaam te horen zang gaat, lijkt het in verband met het ruimtegebrek op de cd jammer, dat niet in plaats van deze fragmenten de zang van andere soorten kon worden opgenomen.

Ondanks de detailkritiek vormt de cd een zeer goede begeleiding bij het herkennen van de zang van diverse soorten van de Benelux, maar vooral een goede introductie van de geluiden van meer Zuideuropese soorten. Het is daarbij een goede aanvulling op de cd van Bellmann (1993b), met kwalitatief veel betere opnamen. Hopelijk komt het er ooit nog eens van een grotere bundeling van soorten met een dergelijke opnamekwaliteit op cd te verzamelen.

Résumé

Un nouveau CD d'enregistrements des stridulations des Orthoptères européens. Pour compléter l'édition française (Bellmann & Luquet, 1995) du guide de Bellmann (1993a), un CD (Bonnet, 1995) vient de paraître. Il contient les émissions sonores des espèces d'Orthoptères d'Europe occidentale. Pas moins de 71 espèces ont été repris sur le CD à partir d'enregistrements de très bonne qualité. Il s'agit d'une sélection des espèces reprises dans le livre, le nombre total des espèces françaises dépassant plus du double de celles du CD. Outre les évidentes restrictions dus au médium, le choix des espèces semble être basé sur le fait que le chant n'avait pas encore été publié et par la distribution plutôt méridionale. En comparaison au CD de Bellmann (1993b), 31 espèces supplémentaires ont été ajoutées, tandis que le chant de 19 espèces se trouve uniquement sur le CD de Bellmann.

Les enregistrements (digitaux) sont le travail de François-Régis Bonnet et ont été effectués dans la nature. Le décor acoustique (autres Orthoptères, cicades) donnent un caractère spécial à beaucoup de ces enregistrements. Ces chants accessoires restent toujours en arrière-plan de celui de l'espèce concernée. L'auteur prévient que les enregistrements de certaines espèces (sauterelles) peuvent être déformés sur un appareil de qualité moins bonne. Il donne quelques conseils et remèdes pour ces problèmes. Un essai au moyen d'une chaîne hi-fi de qualité raisonnable ne donnait aucun problème. Par contre, le copiage sur K7

entraînait une réduction de la qualité.

La suite des espèces est celle de la systématique. Plusieurs espèces sont présentes par plus d'un enregistrement. Le livret d'accompagnement comporte une description de chaque fragment et renvoie au guide. (Le guide, par contre, ne contient aucune référence au CD !). La plupart des enregistrements concernent le chant ordinaire. S'ils concernent le chant de rivalité ou le chant d'accouplement, ceci est indiqué. Les fragments dans lesquels on entend répondre les femelles sont très remarquables. Pour quelques espèces, il y a des enregistrements faits par température basse et par température haute, mais aucune indication n'est donnée des températures absolues. Il n'est pas impossible que les grandes différences entre espèces apparentées (*Pholidoptera griseoptera* et *Ph. femorata*) sont dues à la différence de température. Les enregistrements de *Conocephalus discolor* et *Chorthippus parallelus* semblent également être faites dans des conditions climatologiques plutôt fraîches. Pour certaines espèces, le chant ordinaire n'est pas donné : pour *Oecanthus pellucens* le chant en groupe, pour *Omocestus rufipes* uniquement le chant d'accouplement. Il est dommage que les chants des espèces de *Barbitistes* n'ont pas été identifiés correctement. L'enregistrement 7 provient, après comparaison avec les diagrammes de Heller (1988), de *B. fischeri*. L'enregistrement 8 devrait alors être celui de *B. serricauda*, mais il est très atypique.

D'autre part, quelques chants très atypiques (*Tettigonia viridissima*, *Ephippiger ephippiger*, *Gryllus campestris*) sont également présentées. Vu leur rareté, il aurait convenu de les remplacer par des chants d'autres espèces.

Malgré ces quelques défauts, le CD constitue une excellente aide pour l'identification des chants des Orthoptères du Bénélux et surtout de la France méridionale. Il constitue un bon supplément au CD de Bellmann (1993b), qu'il dépasse largement en termes de qualité d'enregistrement. Il est à espérer que d'autres CD de cette qualité puissent être édités dans le futur.

Bonnet, F.-R. 1995. Guide Sonore des Sauterelles, Grillons et criquets d'Europe occidentale. Delacheaux et Niestlé, Lausanne - Paris.

ISBN: 2-603-00975-3

prijs: 22,00 Zwitserse Francs (= ca. HFL. 30,-)

te bestellen bij: Delacheaux et Niestlé

79, route d'Oron CH-1000 Lausanne 21

Zwitserland

Bellmann, H. & Luquet, G. Chr. 1995. Guide des Sauterelles, Grillons et criquets d'Europe occidentale. Delacheaux et Niestlé, Lausanne — Parijs.

Bonnet, F.-R. 1995. Guide Sonore des Sauterelles, Grillons et criquets d'Europe occidentale. Delacheaux et Niestlé, Lausanne — Paris.

Heller, K.-G. 1988 Bioakustik der Europäischen Laubheuschrecken. Ökologie in Forschung und Anwendung 1: 1—358. Weikersheim.

Literatuur

Bellmann, H. 1993a. Heuschrecken: beobachten, bestimmen. Naturbuch Verlag, Augsburg.

Bellmann, H. 1993b. Die Stimmen der heimischen Heuschrecken. — Weltbild Verlag, Augsburg.

(cd)

Baudewijn Odé

P.C. Hoofdstraat 149

1071 BT Amsterdam

020-6721781